ו א מיי' פ"כ מהלכות מכירה הלכה ד ועיין בהסגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכב סעיף ח:

רבינו חננאל

ואמרי אי הכי נשאל למוכר למי מהן מכר וממי קבל דמיה ושנינן באומר לא ידעתי ואמר ששניהן תבעוה ממני לקנותה ואמרתי להן מי שיתן לי דמיה הרי היא מכורה לו ונתן לי א' מהן דמים והא' השליך המעות לפני ולקחו הטלית ואיני יודע מי מהן שנתן ומי שהשליך כגון זה שנינו שניהן נשבעין וחולקין. וכיון שא' הוא שקנה והא' טוען בשקר ותני תנא שניהן נשבעין ונוטלין מכלל דהאי תנא לא חייש לשבועת שוא של אחד מהן. מתני' דלא כבן נגס דאי בן נגס הא חייש ושקתני שניהן נוטלין בלא שבועה. דברי בן נגס הן בשבועות פרק כל הנשבעין שבתורה הלכה וחזוני על פנקסו. ודחינן אפי' תימא בן נגס [הכא] איכא למימר דלמא תרוייהו בחדא אגבהוה וה"ה בקנייתא שניהן כא' קנאוה ואין ביניהן שבועת שוא. תוב אמרי' לימא מתני' דלא כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה דתנן שור שנגח את הפרה ונמצאת עוברה בצדה וכו'. ואמרי' בגמ' אר"י אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל [גדול] בדין המוציא מחבירו עליו הראיה. תניא נמי הכי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ואינו יודע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם ח"נ לפרה ורביע נזק ולולד דברי סומכוס וחכ"א המע"ה. ואמרי' אלא מאי מתני' אינה כסומכוס אלא כרבנן אמאי נשבעין והא המוציא מחבירו עליו הראיה אמרי. ופרקי היכא דתפיס חד ואידך טען עליה אמור רבנן המע"ה. הכא דתרוייהו תפסי לה אמרי רבנן חולקין בשבועה. אלא אי אמרת סומכוס השתא ומה התם דלא תפסי תרוייהו וכו'. דברי רבה בר [רב] הונא דאמר אמר סומכוס אפי' ברי וברי בהמחליף פרה בחמור בפ' השואל את הפרה ודברי ר' חייא בר אבא אמר סומכוס אפי' ברי וברי כרבה בר [רב] הונא בסוף פ' המניח את הכד.

אי תנא מציאה. משום דמורה ואמר חברלי לאו מידי חסר לכך תפיס אע"ג שיודע שחבירו מצאה ורמו רבנן שבועה עליה כדי שיפרוש אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי שאם יודע שחבירו קנאה לא הוי תפיס ומדתפיס בה סבור שלו הוא ונתלה המוכר כדמסיק לקמן דנקיט זוזי מתרוייהו אימא לא ישבע דמשום שבועה לא יפרוש שהרי סבור הוא לומר אמת קמ"ל דאפ"ה ישבע והיכא שודאי אינו סבור לומר אמת כגון דקא טעין כל אחד אני אקרתיה שאחד מהן טוען שקר במזיד או כגון שניס אדוקין בשטר דלקמן (דף ז.) התם פשיטא דיחלוקו בשבועה דע"י שבועה ודאי יפרוש דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא: **ולחזי** זוזי ממאן נקט. פרש"י נשאל למוכר ואע"ג דאין המוכר נאמן כשאין מקחו בידו כדאי' בעשרה יוחסין (קדושין דף עג: ושם ד"ה בד"א) ה"מ בדנקיט מתרוייהו אבל בדנקיט מחד נאמן אפילו אין מקחו בידו וגרסינן בתר הכי ולא ידעינן ובחנם דחק לפרש כן דהכא פריך שפיר דאע"ג דאין מקחו בידו נאמן הוא כעד אחד ואמאי שניהם נשבעין אותו שהמוכר מסייעו יפטר משבועה ואידך ישבע שבועה דאורייתא והשתא גרס שפיר ולא ידע דאי ידע הוה נאמן כעד אחד ומיהו ה"מ לשנויי ליתיה קמן דנשייליה ור"י מפרש דנשאל להם ממי קבל המוכר המעות שאין אנו חושדין אותן לשקר בזה לומר נתתי והוא לא נתן וגם הם אינם חלוקים אלא למי נתרלה המוכר אבל בנתינת המעות אינם חלוקין: **לימא** מתני' דלא כבן נגס. מלינו למימר דידע שפיר דמתני' אפשר דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה ומ"מ פריך שיחלוקו בלא שבועה אחרי שאפשר לבא לידי שבועת שוא ומשני התם ודאי שבועת שוא: **התם** דלא תפסי תרוייהו. כ"ל האחד ואע"ג דאפי' בעומדת באגם אית להו לרבנן המוציא מחבירו עליו הראיה מ"מ מיקרי האחד תפיס מחמת חזקת מריה קמא ואית דגרס התם דחד מינייהו הוא: **היכא** דאיכא דררא דממונא. פירוש שבלא טענותיהם יש ספק לב"ד דיש לאחד תביעה על חבירו בלא טענותם כגון בשור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו.) ומחליף פרה בחמור[1] אחרי שהספק גולד מעצמו דין הוא שיחלוקו אפילו בלא שבועה: **ומה** התם דאיכא דררא דממונא. ואיכא למימר כולה דמר. לא פריך אלא אי סומכוס ס"ל כרבנן דבן נגס דלא חייש לשבועת שוא דלבן נגס אדרבה היכא דאיכא למימר כולה דמר פלגי בלא שבועה משום דאיכא בודאי שבועת שוא: **ומה** התם דאיכא דררא דממונא. בפרק ח"ה (ב"ב דף לה. ושם) גבי ארבא דאמר רב נחמן כל דאליס גבר פריך מהמחליף פרה בחמור דיחלוקו ומשני התם איכא דררא דממונא ולא פריך ומה התם דאיכא דררא דממונא ואיכא למימר כולה דמר יחלוקו גבי ארבא דאיכא למימר דתרוייהו הוא ואין חולקין אלא כל דאליס גבר כדפריך הכא היינו משום דלענין חלוקה סברת דררא דממונא היא טובה מאחר שספק גמור הוא בלא טענותם דין שיחלוקו אבל ארבא אע"ג דאפשר דתרוייהו היא כיון דליכא דררא דממונא ואין אוחזין הוי דינא כל דאליס גבר אבל לענין שבועה אין מועיל סברת דררא דממונא לחלוק בלא שבועה אחרי שהוא בודאי של אחד מהם סברא הוא שיחלוקו בשבועה אולי יודה אחד מהם: התם

דאי תנא מציאה הוה אמינא מציאה הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דמורי ואמר חבראי לאו מידי חסר בה איזל אתפיס ואתפליג בהדיה אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי אימא לא ואי תנא מקח וממכר (ח) הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דמורי ואמר חבראי דמי קא יהיב ואנא דמי קא יהיבנא השתא דצריכא לדידי אשקליה אנא וחבראי ליזיל לטרח ליזבן אבל מציאה דליכא למימר הכי אימא לא צריכא מקח וממכר (ט) ולחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא (א) דנקט מתרוייהו מחד מדעתיה ומחד בע"כ ולא ידענא מי הוא מדעתיה ומי הוא בעל כורחיה לימא מתני' דלא כבן נגס דאי בן נגס האמר (ב) כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא אפילו תימא בן נגס התם ודאי איכא שבועת שוא הכא איכא למימר דליכא שבועת שוא אימור דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה לימא מתני' דלא כסומכוס דאי כסומכוס האמר (ג) ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה ואלא מאי רבנן הא אמרי המע"ה האי מאי אא"ב רבנן התם דלא תפסי תרוייהו אמרו רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה הכא דתרוייהו תפסי [פלגי] לה בשבועה אלא אי אמרת סומכוס השתא ומה התם דלא תפסי תרוייהו חולקין בלא שבועה הכא דתרוייהו תפסי לה לא כ"ש אפי' תימא סומכוס כי אמר סומכוס שמא ושמא אבל ברי וברי לא אמר (ד) ולרבה בר רב הונא דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי מאי איכא למימר אפי' תימא סומכוס כי אמר סומכוס היכא דאיכא דררא דממונא אבל היכא דליכא דררא דממונא לא ולאו קל וחומר הוא ומה התם דאיכא דררא דממונא למר ואיכא דררא דממונא למר ואיכא

דמורה ואמר. מורה היתר לעצמו לאחוז בה בלא משפט: **לאו מידי חסר.** אינו מפסיד כלום בחנם באה לו ואף בלא טורח: **אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי.** ואע"ג שזה גם הוא נתן את המעות למוכר כדאוקמינן לקמן דנקט מתרוייהו חד מדעתיה וחד בע"כ וכשיחלוקו יטול זה חלי מעותיו וזה חלי מעותיו אף"ה חסרון הוא אצלו דאי לא הוה צריך לה לא הוה מהדר אבתרה למזבנה וזה שבא לחלוק וליתן חלי דמיה שלא כדין מחסרו: **דמי קא יהיבנא.** דמיה אני רוצה ליתן: **אבל מליאה דליכא למימר.** חברי יבא וימצא אחרת זה ודאי מחסרו ממון: **ולחזי זוזי ממאן נקט.** נשאל את המוכר ממי קיבל דמיה דתניא בקדושין (דף עג.) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי. ואע"ג דמסייס בד"א שמקחו בידו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן שלא נתן לב לדבר כל כך להיות זכור מאחר ששניהם חזרו אחריו בפיסוק דמיה הא אוקימנא התם בדנקט זוזי מתרוייהו מחד מדעתיה ומחד בע"כ דכיון דלא עליה רמיא לאסהודי לא דק כולי האי להיות מזהר משהלכו מלפניו הי מדעתיה והי בע"כ אבל היכא דלא קיבל דמיה אלא מחד מידכר דכיר ליה: **לא צריכא דנקט זוזי מתרוייהו.** ה"ג **ולא ידעינן מהי מדעתיה ומהי בעל כורחיה.** ולא גרסי' ולא ידע דאפי' ידע בזו אין המוכר נאמן משהלכו כדמוקי התם: **מתני'.** דמשבע לתרוייהו וחד משתבע לשיקרא: **דלא כבן נגס.** במסכת שבועות (דף מה.) גבי חנוני על פנקסו: **אלו ואלו.** באין לב"ד על מנת ליפטר אחד מהם לשוא אמר בעל הבית לחנוני תן לבני חטים בדינר ועלי לשלם או לפועלים בשלא מעות שאני חייב בשכרם ועלי ליתן שלא הוא אומר נתתי והוא אומר לא נטלתי ושניהם תובעין את בעה"ב שניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית אמר בן נגס כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא אלא שניהם נוטלין בלא שבועה: **אימור בהדי הדדי אגבהוה.** למליאה וכל אחד ואחד סבור אני הגבהתיה תחילה וכולה שלי וכי משתבע על חליה קושטא משתבע. ולענין מקח וממכר נמי שמא לשניהם נתרלה: **לסומכוס.** בבבא קמא גבי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה (דף מו.): **עליו הראיה.** בעדים ואי לא לא גבי מידי והכא אולקין [בשבועה]: ה"ג **אי אמרת בשלמא רבנן התם דלא תפסי תרוייהו אמור רבנן כו' הכא דתפסי תרוייהו פלגי בשבועה אלא אי אמרת סומכוס ומה התם דלא תפסי תרוייהו אמר סומכוס פלגי בלא שבועה הכא דתפסי תרוייהו לא כל שכן: תרוייהו תפסי.** ואין כאן מוציא מחבירו: **בשבועה פלגי לה.** כיון דמחסר גובייגא במה שחבירו תופס דהאי תפיס בכולה והאי תפיס [בכולה][פ] לא קיס להו לרבנן להוציא ממון מחזקתו בכדי כדאמרי' התם לרבנן דבעי ראיה הלריכוס שבועה: **שמא ושמא.** כי התם דקתני נמלא עוברה בלדה ואין ידוע אם עד שלא ילדה נגחה אם משילדה נגחה ולא מת הולד מחמת הנגיחה אלא מאליו וכיון דכל חד שמא טעין ליכא למרמי עלייהו שבועה: **דרבה בר רב הונא.** בפרק השואל לקמן (דף ק.): **דררא דממונא.** חסרון ממון. שאם יפרע זה שלא כדין הוי חסרון ממון ואם נפטרנו שלא כדין נמלא זה חסר ולד פרתו: **ומה התם דאיכא דררא דממונא הו'.** איזה מהן שמפסיד החלי שלא כדין אתה מחסרו ממון: ואיכא

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא תנא מקח וממכר ה"א התם הוא דרמו:

מוסף רש"י

ולחזי זוזי ממאן נקט. קא ס"ד שלא קיבל מעות אלא מאחד מהם, הא ולא מדכיר דכיר זוזי דמאן קביל (קדושין עד.). **כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא.** באין לב"ד לשבע שבועת שוא מדמיסס, דליתבהו לאינו משקר (שבועות מה.). **אמר סומכוס אפילו ברי וברי.** דשייסס טוענים טענת ברי, ואפילו היכי דמשבע טוען ברי לי שאיני חייב ואפילו הכי כיון דלגבי דינא מספקא מאן קאמר קושטא חולקין (ב"ק לה:).

מסורת הש"ס

(ח) קדושין עד., ב) שבועות מה., ג) [ב"ק לה: וש"נ], ד) שם לה: [ע"ש] (ודף מו.) לקמן ק.;, ה) [רש"ל], ו) [לקמן ק.],

ואילא למימר כוליה דמר. ועוד על כרחך לו כוליה דמר לו כוליה דמר אפילו הכי חולקין בלא שבועה: **הכא דליכא דררא דממונא.** ועוד דאילא למימר דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה: **לא כ"ש.** דחולקין בלא שבועה: **וחוקף.** לוחז: **דר' יוסי.** לקמן בהמפקיד (דף לז:).

ואיכא למימר כולה למר ואיכא למימר כולה למר אמר סומכום ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה הכא דליכא דררא דממונא דאיכא למימר דתרוייהו היא לא כ"ש אפילו תימא סומכום שבועה זו מדרבנן היא כדרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן [1]אשבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא לימא מתניתין דלא כרבי יוסי דאי כרבי יוסי הא אמר[2] א"כ מה הפסיד רמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו אלא מאי רבנן כיון דאמרי רבנן השאר יהא מונח עד שיבא אליהו הא נמי כשאר דמי דספיקא היא האי מאי אי אמרת בשלמא רבנן התם דודאי האי מנה דחד מינייהו הוא אמרי רבנן יהא מונח עד שיבא אליהו הכא דאיכא למימר דתרוייהו הוא אמרי רבנן פלגי בשבועה אלא אי אמרת ר' יוסי היא השתא ומה התם דבודאי איכא מנה למר ואיכא מנה למר אמר ר' יוסי יהא מונח עד שיבא אליהו הכא דאיכא למימר דחד מינייהו הוא לא כ"ש אפי' תימא ר' יוסי התם ודאי איכא רמאי הכא מי יימר דאיכא רמאי אימא תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה אי נמי התם קנים ליה רבי יוסי לרמאי כי היכי דלודי הכא מאי פסידא אית ליה דלודי תינח מציאה מקח וממכר מאי איכא למימר [3]אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא בין לרבנן ובין לר' יוסי התם [4]גבי חנוני על פנקסו דקתני [5]זה נשבע ונוטל וזה נשבע ונוטל מ"ש דלא אמרינן נפקיה לממונא מבעה"ב ויהא מונח עד שיבא אליהו דהא בודאי איכא רמאי אמרי התם היינו טעמא דאמר ליה חנוני לבעה"ב אנא שליחותא דידך קא עבדינא מאי אית לי גבי שכיר אע"ג דקא משתבע לי לא מהימן לי בשבועה את האמנתיה דלא אמרת לי בסהדי הב ליה ושכיר נמי א"ל לבעה"ב אנא עבדי עבידתא גבך מאי אית לי גבי חנוני אע"ג דמשתבע לי לא מהימן לי הלכך תרוייהו משתבעי ושקלי מבעל הבית: [6]תני רבי חייא [7]מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים זוז נותן לו חמשים זוז [8]וישבע על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו ותנא תונא שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וכו' והא הכא כיון דתפים אנן סהדי דמאי דתפים האי דידיה הוא ומאי דתפים האי דידיה הוא וקתני ישבע מאי שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדי' מק"ו שלא תאמר הודאת פיו הוא דרמיא רחמנא שבועה עליה כדרבה [9]דאמר רבה מפני מה אמרה תורה [10]מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בע"ח והאי בכוליה בעי דנכפריה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו והאי יודע והעד מעיד שהוא גנב או שאביו הלוה לו וי"ל [11]דמכי הוא זה משמע דגזירת הכתוב הוא דדוקא מודה מקצת הטענה חייב ולא כופר הכל[12]: בכוליה

התם ודאי איכא רמאי. לכך קנים ליה גם במה שהוא שלו בודאי אבל הכא אימור תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה דליכא רמאי דכל חד סבור שהוא הגביה קודם: **אי** נמי התם קנים כי היכי דלודי. אבל הכא אפילו איכא ודאי רמאי כגון שזה אומר אני מצאתיה היום וזה אומר אני מצאתיה אתמול מודה דיאלוקו ולא אמרינן יהא מונח עד שיבא אליהו דבשביל כך לא יפרוש דהא אינו מפסיד כלום:

אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא. נוכל לומר [1]דהדר ביה ולא סגי בטעמא דמפסיד הרמאי לבד דלא קנים ר' יוסי אלא היכא דאיכא ודאי רמאי ואית ליה פסידא אבל היכא דאיכא דאיכא רמאי וליכא פסידא לא יקנוס כדמשמע ליסנא דא"כ מה הפסיד הרמאי מיהו לשון אלא משמע דהדר לגמרי וכן בסמוך דפריך בין לרבנן בין לרבי יוסי אימא יהא מונח אף על גב דהתם ליה פסידא לרמאי:

גבי חנוני נמי יהא מונח. לר"ע דאמר (יבמות דף קיח:) בלקח מחמשה ואינו יודע מאיזה מהם לקח נותן לכאו"א לא פריך אמאי נותן לכאו"א יהא מונח דהתם הוה ליה למדכר ואיהו דאפסיד אנפשיה:

ולא אמרת לי הב ליה בסהדי. תימה ליאמ ליה בעל הבית לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אע"ג דלא אמר ליה הב ליה בסהדי היה לו מעצמו להשיס על לב כדאמרינן בפ' הכותב (כתובות דף פה.) גבי אביי דהוי מסקי ליה זוזי בי חוזאי ושדרינהו ביד [2] (רבא) ופרענהו ואמר להו הב לי שטרא ואמרו ליה הך שטרא מיהו ומסיק התם דלא שנא א"ל שקול שטרא והב להו זוזי ולא שנא הב זוזי ושקול שטרא מחייב השליח משום דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וי"ל דהתם כיון דהזכיר לקיחת השטר כאילו אומר עשה באותו ענין שיבא השטר לידך אבל הכא לא הזכיר עדים כלל:

מפני מה אמרה תורה כו'. פי' יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל או גילף מהכא דלא נימא מגו בעלמא ומשני דאין זה מגו דאין אדם מעיז פניו לכפור הכל הואיל וחבירו מכיר בשקרו אבל במקום שיכול להעיז כגון בבנו ואמר מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס נאמן במגו דאי בעי כפר הכל כדאיתא פ"ב דכתובות (דף יח. ושם) ובפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מב.) ולא"ת כופר הכל מגלן דפטור ואין לומר מטעם חזקה דאין אדם מעיז דהא אפי' במקום שיכול להעיז פטור כגון בבנו ואפילו מודה מקצת פטור התם מגו דאי בעי כפר הכל ואין לומר דילפינן מדאיצטריך למכתב שעד אחד מחייבו שבועה ואי כופר הכל חייב מאי נפקא מינה מעד אחד הא בלאו הכי חייב דהא איצטריך במקום שהוא אינו תובע כלום ואינו

---

[1] [לקמן ה:], [2] לקמן לז., [3] [שבועות מה.], [4] [ע' תוס' לקמן ה. ד"ה ר' חייא], [5] עיין תוס' שבועות לד: ד"ה אמו, [6] כתובות יח. גיטין נח: ב"ק קז. שבועות מב: [לקמן ה:], [7] [לעיל ב:], [8] [שמות כב], [9] [ע"כ], [10] ס"א דלא הדר ביה לגמרי אלא דלא קנא, [11] ל"ל חמש, [12] [לקמן ה.], [13] וע"ע תוס' בזה בתוס' ב"ק קז. ד"ה עירוב.

גליון הש"ם

גמ' אלא מחוורתא. קשיא הא תוס' ד"ה ולמחי וכו' כתבו ומיהו הו"מ לשנויי לישנא קמן דנשיליה אם כן איך ההכרעה כדשנינן מעיקרא דלמא מו"מ מילי בנקט זוזי ממד וליתא קמן דנשיליה ושייך ביה טעמא כי היכי דלודי:

מוסף רש"י

א"כ מה הפסיד רמאי. א"כ לא יודה לעולם על הממון (לקמן לז.). **חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו.** לכפור את הכל, הלכך בשביל הודאת המקצת אינו נאמן על השאר, דהאי כמודיה בעי דנכפריה כו' (גיטין נא:) או: אין אדם מעיז פניו בפני זה שעושה לו טובה, הלכך היכא דכפר הכל פטור משבועה, דאי לאו קושטא בהדיה לא הוה מצי למכפר ביה, והיכי דהודה מקצת כולה בעי למכפריה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו (ב"ק קז.).

רבינו חננאל

ואסקי' לשמעתי' אפי' תימא סומכום שבועה זו דקתני במתני' מדרבנן היא דאמר ר' יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא. סוגיא דשמעתין בגמרא דשור שנגח את הפרה כסומכוס. תוב אמר לימא מתני' דלא כר' יוסי דאמר בפ' המפקיד א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבוא אליהו ויאמר למי הם. ושנינן אפי' תימא ר' יוסי התם ודאי איכא רמאי אבל הכא די"ל תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה וכו' ואקשי' תוב לר' יוסי ולרבנן הא דתנן גבי חנוני על פנקסו שחנוני אמר נתתי והפועל אמר לא לקחתי ושנינן שניהן נשבעין ונוטלין מבעה"ב והא הכא דודאי איכא רמאי ולא אמרו הכל יהא מונח עד שיבוא אליהו. ודחינן התם היינו טעמא משום דיכול פועל למימר אנא לך עבדי עבידתא הב לי אגראי מאי אית לי גבי חנוני. חנוני אמר ליה לבעה"ב אנא שליחותך עבדי וכו'. תני ר' חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידין אותו חמשים נותן לו חמשים וחייב שבועה על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו. ותנא תונא. פירושו והתנא שנאה. כלומר שנינו במשנתינו כשמעתיה דר' חייא דתנן שנים אוחזין בטלית וכו'. [מאי] שלא תהא הודאת פיו גדול' מהעדאת עדים וכו' אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע שנאמר אשר יאמר כי הוא זה. ודרשינן לזה אשר יאמר כי הוא הוא שאתה טוענני (זה בלבד) יש לך אצלי זה בלבד שנמצא מודה במקצת הלכך ישבע. הנה בהודאת פיו במקצת שהיא קלה חייב שבועה העדאת עדים שהיא חמורה ממנה לא כ"ש שיהיה חייב.

ז א ממי' פ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה ז סמג עשין לה:
ח ב ממי' פט"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ה סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף ג:
ט ג ממי' פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה י סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' עה סעיף ד:
י ד ממי' פ"א שם הל' ג סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף ג:

בבוליה בעי דלודי ליה. מה שפירש רש"י כיון דחשיד אממונא היכי נשבע ניחא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ומשני דמשתמיט ולא חשיד ועל זה תימה דהא מסיק לקמן (דף ו.) דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא ואין לומר דהיינו מדרבנן לפי שראו שהיתה שבועה חמורה עליהם אבל מדאורייתא חשוד לזה חשוד לזה דהא לקמן מייתי מרב נחמן דמשביעין אותו שלש שבועות ואחד מהן שלא שלחתי בו יד ומשמע בהגוזל קמא (ב"ק דף קו: ושם) דהוי דאורייתא וכן בנסכא דר' אבא (שבועות דף לב:) משמע דאי אמר לא חטפתי היה נשבע להכחיש את העד שבועה דאורייתא מדאמר מתוך שאינו יכול לישבע משלש דאשבועה דרבנן לא אמר הכי לכן י"ל ובבוליה בעי דלודי ליה כלומר מאחר דאין מעיז א"כ אמת הוא שאין חייב לו יותר ולמה ישבע יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל ומשני דאין זה העזה דאשתמוטי קמשתמיט ואם תאמר כופר הכל נמי אשתמוטי קא משתמיט ואינו העזה כדאמרי' בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מ:) אמר רב נחמן כופר הכל משביעין אותו שבועת היסת משום חזקה דאין אדם תובע אלא א"כ יש לו עליו ופריך אדרבה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח ומשני אשתמוטי קא משתמיט וי"ל דמ"מ העזה יש יותר בכופר הכל מבכופר חצי וליכא מגו: **אבל** העדאת עדים דליכא למימר.

כל כך משתמיט כיון שכפר הכל אימא כיון דחשוד הוא לגזול חשוד נמי אשבועתא קמ"ל ק"ו דלא הוי גזלן בהכי דאשתמוטי קא משתמיט דהכופר במלוה כשר לעדות ואע"ג דאמרי' לקמן (דף ו.) דלא אמרינן מגו דחשיד כו' מ"מ גם התנא אשמעינן דלא אמרינן מק"ו מפיו ועד אחד ואם תאמר אמאי אצטריך לטעמא דאשתמוטי ליתא אי לאו ק"ו ה"א דולמא פיו גדולה מהעדאת עדים משום שכן אינו בהכחשה ובהזמה כדפריך לקמן ולקמן נמי הוה ליה למפרך מה לפיו שכן משתמיט וי"ל דהכא דאתא לפרושי דולמא פיו גדולה מהעדאת עדים ניחא ליה למינקט טעמא דמשתמיט דשכרא הוא דמטעם זה ישבע בהולמא פיו ולא בהעדאת עדים וחומר שאינו בהכחשה ובהזמה ניחא ליה למנקט לקמן לסתור ק"ו שכן דרך הגמרא למפרך פירכא על קל וחומר ולא מסברא לכך לא מייתי לקמן סברא דמשתמיט: **מה לפיו שכן מחייבו קרבן תאמר בעדים כו'.** פי' שכן מחייבו קרבן אפילו העדים מכחישין אותו ואומרים לאו חלב הוה אלא שומן דאי אין העדים מכחישין אותו היכי קאמר תאמר בעדים כו' עדים נמי מחייבין אותו קרבן אם אינו מכחישן ואפילו עד אחד אם אינו מכחישו מחייבו קרבן וזאת הסוגיא סובבת כלישנא דפרק אמרו לו (כריתות דף יב. ושם) דמפרש טעמייהו דרבנן דלקמן דאמרו לו אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי דפטור משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ולכך פיו מחייבו קרבן אפילו עדים מכחישין אותו ועדים אין מחייבין אותו קרבן אם מכחישן דלאידך לישנא דמפרש טעמייהו דרבנן דמתרץ דיבוריה ואמר דלא אכלתי שוגג אלא מזיד ומיירי דכשאמר לא אכלתי לא בדקו אותו היאך היה דעתו אבל להכחיש העדים אינו נאמן א"כ חשיבי עדים מפיו שכן חייבוהו קרבן אפי' מכחישן והוא לא מחייב עצמו קרבן אם היו מכחישין אותו ואתי רבי חייא אפילו כרבנן: **רבי חייא בר"מ סבירא ליה.** וא"ת א"כ נימא ק"ו דר"מ אם הביאוהו לידי מיתה לא יביאוהו לידי מיתה כו' אם אינו אלא אתיא שבועה שעל מה שהוא כופר הוא נשבע כדאמרי' לקמן: **מה אם ירצה לומר מזיד הייתי.** לנישנא דאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים האי אם ירצה לומר לדבריו דר"מ קאמרי [כדתניא] [כדתניא] בפרק אמרו לו (שם דף יב. ושם) דלאידך לישנא טעמא דנפשייהו קאמרי ואין לפרש ומה אם ירצה לומר כו' שיהא נאמן לומר לא אכלתי מגו דאי בעי אמר מזיד הייתי דהא מגו במקום עדים הוא אלא כלומר אף מה שאמר לא אכלתי יכול לתרץ דבריו ולומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד ומיירי דכשאמר לא אכלתי לא בדקו אותו איך היה דעתו ולבסוף אומר שמזיד היה וסברי רבנן דמה שאמר לא אכלתי כך היה דעתו שלא אכל שוגג אלא מזיד ולר"מ אע"פ שלבסוף אמר מזיד הייתי אין בכך כלום דהכי אמר (בתורת כהנים) אמר רבי מאיר אם בתחלה אמר מזיד הייתי שומעין לו אם היה דן עמו כל היום ובאחרונה אמר מזיד הייתי אין שומעין לו ואם תאמר והיאך נאמן לומר מזיד הייתי הא אין אדם משיס עצמו רשע כדאמר בפ"ק דסנהדרין (דף ט: ושם) גבי פלוני רבעני לרצוני וי"ל דאין נאמן לפסול עצמו אבל הכא עושה תשובה ואינו רוצה להביא חולין לעזרה:

אשם היינו קרבן. דלרבי מאיר עדים מחייבין אותו אשם תימה דבמתני' דד' שומרין (שבועות דף מט. ושם) תנן היכן שורי נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלש כפל הודה מעצמו משלש קרן וחומש ואשם אבל על פי עדים אין משלש חומש ואשם וכן תנן בפרק הגוזל קמא (ב"ק דף קח.) ומוקי לה בפרק הגוזל קמא[ח] כר"מ וי"ל דסוגיא דהכא דלרבי מאיר עדים מחייבין אותו אשם לא יעמיד היא משנה כר"מ אלא כדבעי לאוקמה התם כשאכלו טריפה והיא סוגיא דהתם דסבר דלרבי מאיר עדים לא מחייבי אשם משום דגבי אשם כתיב והתודה לא סבר כסוגיא דהכא דאשם היינו קרבן ויליף במה הלד מפיו ועד אחד כדמסיק הכא:

עד

והאי בבוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי אשתמוטי הוא דקא מישתמט מיניה סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה ואמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה בבוליה אבל העדאת עדים דליכא למימר הכי אימא לא קמ"ל ק"ו ומאי ק"ו ומה פיו שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שמחייבין אותו שבועה ופיו אין מחייבו ממון והא [ט]א הודאת בעל דין כמאה עדים דמי מאי ממון קנס ומה פיו [ב]שאין מחייבו קנס מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו קנס אינו דין שמחייבין אותו שבועה מה לפיו שכן מחייבו קרבן תאמר בעדים שאין מחייבין אותו קרבן הא לא קשיא רבי חייא כרבי מאיר סבירא ליה דאמר עדים מחייבין אותו קרבן מק"ו [ג]דתנן אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי רבי מאיר מחייב וחכמים [ד]פוטרים אמר רבי מאיר אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי יפטר אלא מה לפיו שכן מחייבו אשם אשם היינו קרבן אלא מה לפיו שכן מחייבו חומש הא לא קשיא רבי חייא כרבי מאיר סבירא ליה כי היכי דמחייב ליה קרבן מק"ו מחייב ליה חומש מקל וחומר אלא מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה תאמר בעדים שישנן בהכחשה ובהזמה אלא אתיא מעד אחד ומה עד אחד שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שמחייבין אותו שבועה מה לעד אחד שכן על מה שהוא מעיד הוא נשבע תאמר

והאי בבוליה בעי דלודי ליה. וכ"ת מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ולא גרמי עליה שבועתא לא חשיד אממונא לפי שבראנו היה מודה בכולו אלא שאין בידו לפרוע וסבר עד דהוי לי [זוזי] ופרענא ליה: **דליכא למימר הכי.** שהרי כפר בכולו וניחא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא: **פיו שאינו מחייבו ממון.** בהולמתו ולקמיה מפרש לה: **מחייבו שבועה.** על השאר: **עדים שמחייבין [אותו] ממון.** במה שהעידו: **אינו דין שיחייבוהו שבועה.** על השאר: **הודאת בעל דין כמאה עדים.** בריש"א היא בתוספתא דבבא מציעא בפ' ראשון: **פיו אינו מחייבו קנס.** דילפינן (ב"ק דף עה.) מקראי דמודה בקנס פטור אשר ירשיענו אלהים[ג] פרט למרשיע את עצמו: **פיו מחייבו קרבן[ד].** דכתיב והתודה אשר חטא והביא (ויקרא ה): **עדים אין מחייבין אותו קרבן.** אם [ה]מכחישין [ו] אותו דכתיב (שם ד) או הודע אליו ולא שיודיעוהו אחרים[ז]: **אמרו לו שנים אכלת חלב.** שוגג: **והוא אומר לא [אכלתי].** פטור שהיה יכול לומר מזיד הייתי ויפטר מן הקרבן אף כשאמר לא אכלתי פטור דמה לו לשקר: **תומש ואשם.** אם נשבע וכפר ממון והודה כתיב בו מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' (שם ה): **אינו בהלחשה ובהזמה.** אם הודה לו בפנה ובאו עדים והכחישוהו לומר אינך חייב לו כלום אינו נפטר בכך דהודאת בעל דין כמאה עדים: **שישנן בהלחשה ובהזמה.** שאם באו שנים עדים והכחישום או הזימום אין זה משלם ממון על פיהם: **מחייבו שבועה.** טענו חבירו מנה לי בידך והוא אומר אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שהוא חייב לו הרי זה נשבע להכחיש את העד דכתיב (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש וגו' לכל עון ולכל חטאת הוא באיש אינו קם אבל עון ולכל חטאת הוא אינו קם אבל קם הוא לשבועה עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שיחייבוהו שבועה. ודחי' מה לעד א' שכן על מה שהעיד הוא נשבע וכו'. **מה לעד אחד.** כלומר היכי ילפת שבועה דשנים משבועה דעד אחד מה לעד אחד שכן על מה שהעד מעיד הוא נשבע להכחישו: תאמר

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהלכות טוען ונטען הל' ג [ופ"ז הל' ל] טוש"ע מ"מ סימן פח סעיף ח:

יב ב מיי' פ"ח מהלכות גניבה הל' ה ופ"ג שם הל' ז ופ"ח מהלכות טוען ונטען הל' טז יז טוש"ע מ"מ סי' פז סעיף כו:

יג ג מיי' פ"ג מהלכות שגגות הלכה ל סמג עשין ריג:

רבינו חננאל

והיאך זו חמורה מזו דהא אע"פ שהודאת פיו מחייבתו ממון דקי"ל הודאת בע"ד כק' עדים דמי אינה מחייבתו קנס דקי"ל מודה בקנס פטור הודאתו במקצת הטענה מחייבתו שבוע' העדאת עדים שמחייבתו קנס אינו דין שיחייבוהו שבועה במקצת. ופרכינן מה לפיו שכן מחייבתו קרבן. שנאמר והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה והביא את אשמו לה' וגו'. תאמר בעדים [שמעידין] עליו שחטא אין מחייבין אותו קרבן למה שאם ירצה אמר מזיד הייתי ואין קרבן למזיד ואם יודה להם כי שוגג הייתי בהודאתו מתחייב ולא בעדות העדים. ודחי' הא לא קשיא דר' חייא כר"מ ס"ל דאמר עדים מחייבין אותו קרבן דתנן בכריתות (פ' ד' מחוסרי כפרה) אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר"מ מחייב א"ר מאיר אם הביאוהו ב' לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי כלומר מה תועיל עדותם אם ירצה לומר מזיד הייתי וכו' וחזר לפרך פירכא אחריתי מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה כלומר אם יודה שלויתי מפלוני מנה ביום פלוני במקום פלוני ויבואו עדים ויעידו כי שם היינו עמך בו ביום באותו מקום שאמרת ולא לויתה אתה ממנו כלום אחר הוא שלוה או אם יאמרו לו אותו היום היית עמנו במקום פלוני רחוק מזה המקום יותר ממהלך יום והוא מכחישם דכל כי האי גוונא אמרי' הודאת בע"ד כמאה עדים ואין העדים יכולין להכחישו ולא להזימו ולפיכך כשמודה מקצת הטענה חייב תאמר בעדים שישנן בהכחשה ובהזמה נמצא כח העדים פחות מהודאת פיו כך בחיוב שבועה כח העדים פחות הוא מהודאת פיו. ונדחה זה הק"ו וחזרנו לפרק דרך אחרת. ומה עד א' שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו' ודרשינן ליה לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שיחייבוהו שבועה. ודחי' מה לעד א' שכן על מה שהעיד הוא נשבע וכו'.

מסורת הש"ס

[ט] [תוספתא פ"א קדושין סה: גיטין מ: סד.], [ב] ימות פז: כריתות יא:, [ג] [שמות כב], [ד] [עי' כריתות יב.], [ה] [מכמיס אותן כל"ל], [ו] [כריתות יא:], [ז] מהר"ם ושיין רש"ל, [ח] דף קו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עדים וכו' אם מכחישין לכמיב או הודע כל"ל ותיבת אותו נמחק:

מוסף רש"י

והאי בבוליה בעי דלודי ליה. וכי תימא לא נשבעיה אשאלא, דמגו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבועתא, אממונא לא חשוד מלא כפריה בבוליה, דהאי כי אודי בפלגא בבוליה נמי בעי דלודי והאי דלא אודי ליה לאו דדעתא למיגזלה, אלא דישתמוטי דישתמיט לדחויי השתא (גיטין נא:). הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. דכתיב (שמות כב) אשר יאמר כי הוא זה, הרי שסמך על מקצת הודאתו (קדושין סה:). אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה. כגון אם העידו בו שהרג את הנפש (כריתות יא:). מה אם ירצה לומר מזיד הייתי. הרי זה נאמן לפטור עצמו מקרבן, דאין עדים מגו להכחישו בהא, הלכך מי אמר נמי לא אכלתי נאמן (יבמות פז:) אם היה רוצה לפטור עצמו בשקר היה יכול לומר מזיד היה ומזיד פטור (כריתות יא:).

**תאמר בעדים שעל מה שכפר הוא נשבע אלא אמר רב פפא אתי מגלגול שבועה דעד אחד מה לגלגול שבועה דעד אחד שכן שבועה גוררת שבועה תאמר בעדים דממון קא מחייבי פיו יוכיח מה לפיו שכן אינו בהכחשה עד אחד יוכיח שישנו בהכחשה ומחייבו שבועה מה לעד אחד שכן על מה שמעיד הוא נשבע תאמר בעדים שעל מה שכפר הוא נשבע פיו יוכיח [ו]וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שעל ידי טענה וכפירה הן באין ונשבע אף אני אביא עדים שעל ידי טענה וכפירה הם באין ונשבע מה להצד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן תאמר בעדים שכן הוחזק כפרן ובעדים מי הוחזק כפרן [ג]והאמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא [א]הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון פסול לעדות אלא פריך הכי מה להצד השוה שבהן שכן אינן בתורת הזמה תאמר בעדים שישנן בתורת הזמה הא לא קשיא רבי חייא תורת הזמה לא פריך אלא דקאמר ותנא תונא מי דמי התם למלוה אית ליה סהדי ללוה לית ליה סהדי דלא מסיק ליה ולא מידי דאי הוו ליה סהדי ללוה דלא מסיק ליה ולא מידי לא בעי רבי חייא לאשתבועי הכא כי היכי דאנן סהדי [ו] בהאי אנן סהדי בהאי ואפילו הכי משתבעי אלא כי איתמר ותנא תונא אאידך דרבי חייא איתמר דאמר ר' חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' זוז והילך חייב מאי טעמא הילך נמי במודה מקצת הטענה דמי ותנא תונא שנים אוחזין בטלית והא הכא כיון דתפים [ג][אנן סהדי דמאי דתפים] הילך הוא וקתני ישבע ורב ששת אמר [ב]הילך פטור מ"ט כיון דאמר ליה הילך הני זוזי דקא מודי בגוייהו כמאן דנקיט להו מלוה דמי באינך חמשים הא לא מודי הלכך ליכא הודאת מקצת הטענה ולרב ששת קשיא מתניתין אמר לך רב ששת מתניתין תקנת חכמים היא ואידך אין תקנת חכמים היא ומיהו אי אמרת בשלמא מדאורייתא הילך חייב מתקני רבנן שבועה כעין דאורייתא אלא אי אמרת מדאורייתא הילך פטור מתקני רבנן שבועה דליתא דכוותה בדאורייתא מיתיבי סלעים

מאמר. בשבועה דעדים שאינו נשבע על מה שהעידו אינה נשבע על מה שלא העידו ועל כפירתו הוא נשבע ונא אהעדאתן ומנין לך להממיר כל כך: **מגלגול שבועה דעד אחד.** אם נתחייב לו שבועה ע"י עד אחד כדאמרינן והיתה עליו טענה אחרת שלא היתה מוטלת עליו שבועה מגלגלין אותה עם שבועה זאת ונשבע על שניהן דגלגול שבועה דאורייתא היא דילפינן לה בקדושין (דף מ:) מואמרה האשה אמן אמן[ד] הרי שעל מה שלא העיד העד הוא משביעו: **שכן שבועה גוררת שבועה.** עד לא חייבו שבועה אינה על מה שהעיד והשבועה גוררת שבועה. תאמר בעדים הללו שהחמשים שהעידוהו הם מחייבין אותו לשלם ואין כאן שבועה לגרור על ידה שבועה על השאר: **פיו יוכיח.** מודה מקצת הטענה שעל מה שכופר ופיו לא הודה הוא נשבע: **טענה וכפירה.** זה טוען וזה כופר הן באין לדין: **לא הוחזק כפרן.** על מה שכפר אינו מוחזק כפרן שמא לא כיחש שהעד אינו נאמן להכחישו ולהחזיקו כפרן: **תאמר בעדים.** שמאחר שכפר הכל והם העידו על החמשים הוחזק כפרן ולא נאמר נאמינה על השבועה: **הכופר במלוה.** בין על כולה בין על מקצת ובאו עדים והעידוהו עד שלא נשבע: **כשר לעדות.** ולא אמרינן גזלן הוא והתורה אמרה (שמות כג) אל תשת רשע עד לכיון דמלוה להוצאה נתנה דלמא צריך להוציאה וסבר עד דהוה לי [זוזי] ופרענא ליה ואי מודינא ליה השתא יתבעני מיד. אבל הכופר בפקדון אפי' על מקצת ובאו עדים והעידוהו פסול לעדות דמאי הוה ליה גבי פקדון לאשתמוטי נפשיה ושמא תאמר אבד ממנו ואשתמיט ליה עד דמסכח ליה לקמן בפירקין (דף ה:) מוקמינן בדאתו סהדי ואמרי ההיא שעתא בידיה נקיט ליה: **בשורש הומה.** לשלם קנס דכאשר זמם[ה] דעד אחד שהוזם פטור[ו] ופיו גבי הודאה כל שכן דלא שייכא הזמה כלל: **תאמר בעדים.** אם הוזמו בחמשים שהעידו משלמין ממון: **פורש הומה לא פריך.** אינה משובה לו פירכא דכיון דעד אחד ישנו בהזמה ליבטל עדותו [ז]בעדות שני עדים אם הוה לן למימר בעדים משום דישנן בהזמה לא יחייבוהו שבועה הוה לן למימר נמי בעד אחד לא יחייבהו שבועה דהא ישנו בהזמה ליבטל עדותו ואי משום דאין משלם קנס אין בזו יפוי כח להאמין עדותו: **אלא דקאמר ותנא תונא.** אינא אם יש לך להשיב על דברי רבי חייא כך יש לך להשיב דקאמר ותנא תונא והביא ראיה לדבריו ממשנתינו מי דמי: **הכא.**

בדרבי חייא: **למלוה איה ליה סהדי.** דמסיק ביה חמשים: **לגוה ליה ליה סהדי.** באינך חמשים שאינו חייב לו עליה: **אי הוה ליה כו'.** כגון אילו העידו העדים חמשים חייב וחמשים פרע בכה"ג לא הוה אמר ר' חייא דגרין לישבע על השאר: **מתני' כי היכי דאנן סהדי להאי.** דחליה שלו: **אנן סהדי להאי.** דחליה הלריכוהו חכמים שבועה ש"מ טעמא לאו משום מודה מקצת הטענה הוא כר' חייא ואינה שבועה דאורייתא אלא תקנת חכמים שלא יהא כל אחד הולך כו': **והילך.** [א] לא הוצאתים והן שלך בכ"מ אסס: **חייב.** לישבע על השאר ולא אמרינן הני דקמודי ליה בגוייהו הואיל ואיתנהו בעייייהו כמאן דנקיט להו דמי אלא כשאר מודה במקצת הוא וחייב: **ותנא תונא כו'.** קס"ד דלר' חייא טעמא דמתני' משום דאנן סהדי דמאי דתפיס דיליה הוא והוי כמנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים וכי אידך דרבי חייא דמחייב ליה שבועה דאורייתא: **והא הכא.** דהך העדאת עדים אנן סהדי דמאי דתפיס אי הילך הוא שהרי בפניהו הוא: **וקתני.** דמחייב שבועה אשאר וה"ה להודאה במקצת: **תקנת חכמים היא.** ולא משום העדאת עדים וכדפרכינן לעיל כי היכי דאנן סהדי להאי אנן סהדי להאי: **אי אמרת בשלמא הילך מדאורייתא חייב.** כלומר גבי שבועה דאורייתא כגון בהודאה במקצת: סלעים

עד אחד יוכיח שישנו בהכחשה ובהזמה. שפיר גרס הכא ובהזמה כיון שע"י הזמה דבורו בטל ואין להקשות מה לפיו שכן אינו משלם בהזמה תאמר בעדים שמשלמין בהזמה ואז לא יכול לומר עד אחד יוכיח [ח] שמשלם כי מה שהעד אינו משלם כשהוא מוזם אינו מומרא אלא לפי שבעדותו אינו מחייבו ממון לכך הוצרך ולדבורו בטל חשיב ישנו בהזמה ובסמוך על מה הלך פרכינן ליה משום דעל מה הלך פרכינן פירכא כל דהו ורבי חייא אפי' על מה הלך לא פריך ליה משום דמה שאינו משלם העד כשמוזם זהו גריעותו לפי שלא היה כח בעדותו לחייב ממון:

הצד השוה [שבהן] שע"י טענה כו'. ואע"ת [ט]כופר הכל יוכיח שע"י טענה וכפירה פטור ויש לומר דבהלד השוה שבהן יש טענה חשובה דכשמודה מקצת אי עד מכחישו גרלה דמשקר ולכך יש שבועה:

ותנא תונא אאידך דר' חייא. אנן סהדי דמאי דתפיס האי כו' פרש"י כיון דהוי כהעדאת עדים משתבע מדרבי חייא קמייתא וקשה כיון דלא מצי לאוכוחי הך ברייתא דהילך אלא מכח קמייתא ליתא ותנא תונא אקמייתא לכך י"ל דאנן סהדי לאו דוקא דמאי דתפיס מחשבינן ליה השתא טפי מהעדאת עדים וחשיב כאילו מודה ליה דדידיה הוא אך [ב] קשה דמ"מ איכא למיפרך דמתני' כי היכי דהאי מודה להאי האי נמי מודה להאי ואפ"ה קמשתבעי כדפריך אקמייתא ומאי תיקן וי"ל דהשתא נמי מוכח מכח טעמא דבסמוך אי הילך פטור לא הוי מתקני רבנן שבועה דליכא דכוותה באורייתא אבל לרבי חייא קמייתא כי נמי בהעדאת עדים פטור מתקני רבנן שבועה במתני' דחשיב הולאה במאי דתפיס חבריה ודוחק דלפ"ז הא דלא קאמר ותנא תונא אקמייתא משום דמאי דתפיס חשיב כהולאה וזו לא היתה פירכתו למעלה אלא מטעם כי היכי דאנן סהדי להאי כו': **ורב ששת אמר הילך פטור.** נרלה שהלכה כרב ששת דבפ' השואל (לקמן דף ק.) גבי עבד קטן פריץ ועוד הילך הוא אך בספר חפץ משמע דהילך חייב [וע' תוס' ב"ב קכח: ד"ה הלכתא]:

ט) ויש"מ דהילך פטור. ואע"ת יהא נאמן בשלא דמיגו דבעי אמר שתים וי"ל כיון דהילך פטור אם יאמר שתים הו"ל כופר הכל ואין אדם מעיז ולר"ע לא הוי עזות דמסייע ליה שטרא:

לעולם

מסורת הש"ס

ח) [קדושין ה: כח. וש"נ], ט) [ב"ק ק: ע"ש] [שבועות מ:], י) רש"ל, ד) [במדבר ה], ט) [דברים יט], ו) [מכות ה:], ז) [ל"ל בעדותו], ח) ס"א שאין משלם, ט) שייך לע"ב,

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאנן סהדי להאי אנן סהדי להאי ואפילו:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה הצד וכו' כופר הכל יוכיח. עיין תשובות מהרי"ל מ"א כלל ג' דף טו ע"א ובתשובות פניס מאירות מ"ב סימן קסט:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה והילך לא הולאתים כו'. נ"ב אבל הר"ן חולק ע"ז וכתב דהא מלוה להולאה ניתנה ודוקא בפקדון הדין כן (ועמ"ש רבינו בס"מ סי' פ"ז ס"ק י"ז): [ב] תוס' ד"ה ותנא כו' אך קשה כו'. נ"ב והרז"ה מפרש דלאו משום הולאה מסייע ליה ממתני' דולאי מתני' אין בה הולאה כלל אלא דרב ששת דפוטר בהילך ס"ל דמזומנים בידו במאן דנקיט להו כאילו כבר בידו והא מתני' דבדשם ומזוממין לחלוק ליחזי כאילו כבר חלקו ואין כאן שבועה דהמע"ה וע"ל ו' ע' ולא כרש"י ד"ה והילך שכתב בכל מקום כו' דדוקא בפקדון הדין כן (ועמ"ש שם בס"ק י"א):

רבינו חננאל

אלא תיתי מגלגול שבועה דעד אחד ונדחה גם זה. ואתינן לרבויה מפיו ועד אחד. ואמרי' הכי מה פיו שאין מחייבו קנס מחייבו שבועה עדים כל שכן. ופרכינן מה לפיו שכן אינו בהכחשה כמו שפירשנו למעלה. עד אחד יוכיח שכן ישנו בהכחשה ומחייבו שבועה. מה לעד אחד שכן על מה שהעיד עליו הוא נשבע תאמר בעדים שעל מה שכפר הוא נשבע פיו יוכיח שמשלם במה שהודה ונשבע על מה שכפר וחזר הדין וכו'. ופרכי' מה להצד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן פי' אם כפר הלוה והעיד עליו עד אחד לא הוחזק כפרן שנאמר לא יקום עד אחד באיש וגו'. וכן אם כפר וחזר והודה לא הוחזק כפרן כדרבא דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע תאמר בעדים שאם כפר ובאו עדים והעידו עליו [שחייב] שהוחזק כפרן ונפסל. ודחי' לה הכי וכי מי שכפר במלוה נפסל והאמר רב חסדא הכופר במלוה כשר לעדות והא דר' חייא מלוה היא ונדחית זו הפירכא. וחזרנו לפרך פירכא אחרת. מה להצד השוה שבהן שכן אינו בתורת הזמה ט) פיו כדאמרן למעלה. עד אחד אינו בתורת הזמה שהתורה אמרה ועשיתם לו כאשר וגו' וכיון שאין עדות עד אחד אלא לשבועה ואי אפשר להשביע העד זו השבועה נדחת תורת הזמה מעליו שאין אתה יכול לקיים

עין משפט נר מצוה

יד א ממי' פ"ב מהל' טוען ונוטען הל' יב טוש"ע ח"מ סימן לב ס"ד ועי' בב"י:

טו ב ממי' שם פ"ח הל' ג [וס"ג הל' טו] סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף ג וסי' עה סעיף ו [רב אלפס כאן וס"ו דשבועות דף דש]:

מוסף רש"י

הכופר במלוה. ולא נשבע ובאו עדים, כשר לעדות. דמלוה להולאה ניתנה ואינה עכשיו בידו וזולה לחזומו עד שתשיג ידו (ב"ק קה:) ולא אמרן תשיב לאמונה הוא, אלא לאשתמוטי קמשתמיט ליה משום דמלוה להולאה ניתנה ואין עכשיו בידו לפרוע (שבועות מ:). **בפקדון פסול לעדות.** ואפילו לא נשבע, דמשעה דכפר אתשיב ליה אמונה (שם) ומוקמינן לה (לקמן ה:) כגון דאמרי סהדי דההיא שעתא דכפר ליה נקיט בידיה ומפסיל אע"ג דלא אשתבע דאי באשתבע מי לי מלוה מה לי פקדון (ב"ק קה:).

רבינו חננאל (המשך)

ועשיתם לו כאשר זמם וגו' וכדתנן [ברייש מכות] מעידים אנו באיש פלו' שהוא בן גרושה וכו' ולעולם אין תורת הזמה אלא בשנים ועד שיזומו שניהם. בוא וראה כיון דאמר רב [שם ג ע"א] עד זומם משלם לפי חלקו מקשי' עליה והתניא אין משלמין ממון עד שיזומו שניהן ותריצנא להא דרב באומר העדנו והזומנו בבית דינו של פלו' ונתחייבנו ממון כי האי גוונא משלם אבל כשיזום עד אחד אין שם תשלומין. ותנן נמי ור' שמעון אומר מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהן אף שלשה עד שיזומו שלשתן. ופרקי' דלמא רבי חייא תורת הזמה לא פריך כלומר אין זו פירכא. פי' ר' חייא תורת הזמה לא פריך אמר לך רבי חייא לא נדחת תורת הזמה מעד אחד מפני כחו של עד אחד אלא מפני שעד אחד אינו בא אלא לשבועה וכשיזום אינו יכול להשביעו השבועה שזמם לעשות לאחיו וכיוצא בו נדחית תורת הזמה בשני עדים שהעידו על כהן שהוא בן גרושה וכו'. ואתינן ג) לאוקמה לדר' חייא כמתניתין ולא דמיא דהא מתני' כי היכי דאנן סהדי להאי דכל מה דתפיס בהאי טלית דידיה הוא הכי [נמי] אנן סהדי לאידך. ג) ותוב מתני' במאי דמסהדי (שהרי) [סהדי] דהוא דיליה עליה נשבע ותופס. לאפוקי דר' חייא דעל מה שכופר הוא נשבע. אלא אי איתמר והתנא שנאה על אידך דר' חייא דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' והילך חייב מאי טעמא דאע"ג דאמר ליה

ח) עי' בס"מ כאן שהעתיק לדברי רבינו בזה בתריכות יותר. ב) נראה לפ"ז ואתינן לתחוי להא דאוקמא לעיל לדרבי חייא כמתני' דלא דמיא וכו'. ג) מדברי רבינו אלו נראה מוכח דהי' לו גי' אחרת בקושיין דדמי לא דמי למתני' נמי בזה דהתם במאי דמסהדי סהדי הוא נשבע וכו'.